

על הניסים

ליום העצמאות ויום ירושלים

על הניסים ועל הפרקון ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות שעשית לאבותינו ולנו בימים ההם בזמן הזה. בימי שיבת ציון, כשעמדו עמים רשעים על עמך ישראל, להשמידם ולמנע מהם לשוב לארצך ולשבת בה לבטח. ואתה ברחמיך הרבים נתת את תקומתנו, עוררת את רוחנו, חזקת את ידינו, אמצת את לבנו, מסרת גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, ורשעים ביד צדיקים, ומרצחים ביד מקדשי שמה. לה עשית שם גדול וקדוש בעולמך, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקון כהיום הזה. ואחר כך באו בניך בנחלתך, בנו חרבות עולם ושמות ראשונים הושיבו, ושבו אל הר קדשך, וקבעו ימים אלו כהלל ובהודאה ונודה לשמה הגדול סלה.

חיבר: יואב הכהן

הנוסח לפי סעיפים — השוואה והסבר

חיבר: יואב הכהן

סעיף 1 — פתיחה

הנוסח המוצע:

על הניסים ועל הפורקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות שעשית לאבותינו ולנו בימים ההם בזמן הזה.

חנוכה:

על הניסים ועל הפורקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

פורים:

(זהה לחנוכה)

הסבר: הפתיחה שומרת על הנוסח המסורתי הקבוע ומוסיפה מילה אחת: "ולנו". בחנוכה ובפורים הניסים אירעו לאבותינו בעבר הרחוק. כאן מדובר באירועים שהדור שלנו — או של הורינו וסבינו — חי אותם. התוספת "ולנו" מבטאת את הקשר הישיר הזה, ומכינה את הקרקע למעבר לגוף ראשון שמופיע בהמשך הנוסח.

סעיף 2 — ציון הזמן והגיבורים

הנוסח המוצע:

בימי שיבת ציון

חנוכה:

בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו

פורים:

בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה

הסבר: בחנוכה ובפורים התקופה מסומנת בשמות גיבוריה: מתתיהו, מרדכי ואסתר. כאן נבחר תיאור תקופתי — "שיבת ציון" — ולא שם אישי, מכמה סיבות: האירוע הוא קולקטיבי-לאומי ולא סיפור של גיבור יחיד, וציון שמות פרטיים עלול להפוך את הנוסח לפוליטי. שורש השיבה בהקשר לאומי מופיע כבר בתורה עצמה: "וְשָׁב ה' אֶלְהֵיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקָרָךְ מִכָּל הָעַמִּים" (דברים ל', ג'). הביטוי "שיבת ציון" מהדהד את "בְּשׁוּב ה' אֶת שְׁבוּת צִיּוֹן הָיִינוּ כְּחֹלְמִים" (תהלים קכ"ו) — פסוק שכולם מכירים מברכת המזון. כפל המשמעות עם שיבת ציון ההיסטורית בימי בית שני מחבר את השיבה המודרנית לשיבת ציון ההיסטורית, שכבר הושאלה לפנינו כדי לתאר את שיבת ציון המודרנית — אף עוד לפני שהתרחשה.

סעיף 3 — האויב וכוונתו

הנוסח המוצע:

כשעמדו עמים רשעים על עמך ישראל, להשמידם ולמנוע מהם לשוב לארצך ולשבת בה לבטח

חנוכה:

כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך

פורים:

כשעמד עליהם המן הרשע, ביקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן ונשים ביום אחד, בשלושה עשר לחודש שנים עשר הוא חודש אדר, ושללם לבז

הסבר: המבנה עוקב אחרי תבנית המקור: "כשעמד/כשעמדו [אויב] על עמך ישראל" ← כוונת האויב. בחנוכה האויב הוא "מלכות יון הרשעה", בפורים "המן הרשע", וכאן "עמים רשעים" — ברבים, כי לא מדובר באויב אחד אלא בכמה גורמים שפעלו נגד קום המדינה ונגד ישראל במלחמותיה. הפועל "להשמידם" נצמד ישירות ל"כשעמדו... על עמך ישראל", בדיוק כמו "להשכיחם" בחנוכה. כינוי הגוף "להשמידם" (במקום "להשמיד את עמך ישראל") מונע כפילות ומתיישב עם סגנון המקורות ("להעבירם", "להעבירם").

סעיף 4 — נקודת המפנה

הנוסח המוצע:

ואתה ברחמיך הרבים נתת את תקומתנו, עוררת את רוחנו, חיזקת את ידינו, אמצת את לבנו

חנוכה:

ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם

פורים:

ואתה ברחמיך הרבים הפרת את עצתו וקלקלת את מחשבתו

הסבר: הנוסח המוצע עוקב אחרי חנוכה במבנה: תיאור כללי של נקודת המפנה ("עמדת להם בעת צרתם" / "נתת את תקומתנו"), ולאחריו פירוט בשלושה פעלים. הפעלים בחנוכה ובפורים משאירים את עם ישראל פאסיבי — הקב"ה רב, דן, נוקם, מפר, מקלקל. לעומת זאת הגאולה בתורה ובנביאים מתוארת במקרים רבים דרך השינוי שקורה בעם ישראל עצמו, וכך גם כאן. "נתת את תקומתנו" — הכותרת, המקבילה ל"עמדת להם בעת צרתם" שבחנוכה. לעומת ההצלה מצרה בודדת, הנס בשיבת ציון הוא תקומת עם ישראל. הביטוי הוא היפוך הקללה שבתורה: "וְלֹא תִהְיֶה לְכֶם תְּקוּמָה לְפָנַי אֲבִיכֶם" (ויקרא כ"ו, ל"ז) — מה שהיה קללה הפך לברכה. המילה "תקומה" נושאת גם את המשמעות המודרנית. שלושת הפעלים המפרטים את התקומה לקוחים מהקשרים מקראיים של כניסה לארץ, גאולה ותקומה: "עוררת את רוחנו" — מחגי א', י"ד: "וַיַּעַר ה' אֶת רוּחַ זָרְבָבֶל... וַיָּבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ מְלָאכָה" — בהקשר של שיבת ציון ובניין המקדש. הביטוי מהדהד גם את חזון העצמות היבשות של יחזקאל: "הֲיֵה אֲנִי מִבֵּיא בְּכֶם רוּחַ וְחַיִּיתֶם" (יחזקאל ל"ז, ה'). "חיזקת את ידינו" — מנחמיה ו', ט': "וְעַתָּה חֲזַק אֶת יָדֶיךָ" — תפילתו של נחמיה בבנותו את חומות ירושלים. "אמצת את לבנו" — מדברים ל"א, ז': "חֲזַק וְאַמְץ" — דברי ה' ליהושע לפני הכניסה לארץ. סדר הפעלים אינו מקרי: הרוח קודמת למעשה, כמו בפסוק שהזכרנו מחגי — "ויער ה' את רוח... ויעשו המלאכה". הלב בא אחרי היד — בבחינת אחרי המעשים נמשכים הלבבות. הנוסח בגוף ראשון ("תקומתנו", "רוחנו", "ידינו", "לבנו"), בניגוד לחנוכה ולפורים שבהם הכול בגוף שלישי. על כך הסברנו בפסקה "גוף ראשון".

סעיף 5 — תיאור ההיפוך

הנוסח המוצע:

מסרת גיבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, ורשעים ביד צדיקים, ומרצחים ביד מקדשי שמך

חנוכה — נוסח ספרדי:

מסרת גיבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, ורשעים ביד צדיקים, וטמאים ביד טהורים, וזדים ביד עוסקי תורתך

חנוכה — נוסח אשכנזי:

מסרת גיבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, וטמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך

פורים:

והשבות לו גמולו בראשו. ותלו אותו ואת בניו על העץ

הסבר: רשימת הניגודים נבנתה בדפוס "אלו ביד אלו" כמו בחנוכה. שני הזוגות הראשונים — "גיבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים" — זהים לחנוכה ומתאימים גם למלחמות ישראל, שבהן צבא קטן עמד מול צבאות רבים וגדולים ממנו. "ורשעים ביד צדיקים" מופיע גם בחנוכה. הזוג "וטמאים ביד טהורים" שבחנוכה הושמט, שכן הטהרה שזורה בנס חנוכה — פך השמן הטהור, הכניסה למקדש שדרשה טהרה — ואילו בימינו, לצערנו, אין לנו מקדש ואין בידינו להיטהר כדי להיכנס אליו. כמו כן "וזדים ביד עוסקי תורתך" לא נכנס כאן, כי הדגש בנוסח זה אינו על לימוד התורה אלא על קדושת החיים. במקומם נוסף זוג חדש ומקורי — "ומרצחים ביד מקדשי שמך" — שמבטא את האופי הייחודי של מלחמות ישראל: מול מי שביקשו לרצוח עמדו מי שנלחמו על עצם קיומם, קידוש השם במובנו הבסיסי ביותר.

סעיף 6 — קידוש השם

הנוסח המוצע:

לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה

חנוכה:

[ו]לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה

פורים:

(אין סעיף מקביל — הנוסח עובר ישירות לחתימה)

הסבר: סעיף זה קבוע ומשותף לחנוכה ולנוסח המוצע. בפורים אין סעיף מקביל. בחנוכה יש הבדל קטן בין המנהגים: בנוסח הספרדי "לך עשית" (בלי ו), בנוסח האשכנזי "ולך עשית" (עם ו). הנוסח המוצע גורס "לך" בלי ו, כדי לסמן את תחילת הסעיף החדש.

סעיף 7 — מעשה הסיום

הנוסח המוצע:

ואחר כך באו בניך בנחלתך, בנו חרבות עולם ושוממות ראשונים הושיבו, ושב אל הר קדשך

חנוכה:

ואחר כך באו בניך לדביר ביתך, ופינו את היכלך, וטיהרו את מקדשך, והדליקו נרות בחצרות קדשך

פורים:

(אין סעיף מקביל — הנוסח עובר ישירות לחתימה)

הסבר: כמו בחנוכה, סעיף הסיום מתאר מה עשו ישראל לאחר הניצחון — בגוף שלישי ("באו בניך... בנו... הושיבו... שבו"), בדיוק כמו "באו בניך לדביר ביתך... ופינו... וטיהרו... והדליקו". הקצב מקביל: שרשרת פעולות שכל אחת מהן צעד נוסף בתהליך השיקום. "ושבו אל הר קדשך" — שבנו אל הר הבית, אך לא למקום המקדש עצמו. "באו בניך בנחלתך" (ולא "לנחלתך") — כי בשלב הסיום בניך כבר נמצאים בארץ; הם לא באים אליה אלא פועלים בתוכה. "נחלתך" מתהלים ע"ט ומשמות ט"ז, ומונעת כפילות של "קדשך" עם "הר קדשך" שבא אחריה. "בנו חרבות עולם ושוממות ראשונים הושיבו" — שפת ישעיהו (ס"א, ד): "ובנו חרבות עולם שממות ראשונים יקוממו". ביטוי שמתאר בדיוק את בניין הארץ מחורבותיה.

סעיף 8 — חתימה

הנוסח המוצע:

וקבעו ימים אלו בהלל ובהודאה ונודה לשמך הגדול סלה

חנוכה — נוסח ספרדי:

וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו בהלל ובהודאה. ועשית עמהם ניסים ונפלאות ונודה לשמך הגדול סלה

חנוכה — נוסח אשכנזי:

וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול

פורים:

ועשית עמהם נס ופלא ונודה לשמך הגדול סלה

הסבר: "ימים אלו" (במקום "שמונת ימי חנוכה אלו") משרת את שני הימים — יום העצמאות ויום ירושלים — בלי לציין מספר ימים ספציפי. החתימה הושאלה מנוסח חנוכה הספרדי משום שבנוסח הספרדי יש הקבלה ברורה בין החתימות של חנוכה ופורים ולכן יש ציפיה לחתימה עקבית, ואילו בנוסח האשכנזי ממילא אין עקביות בין חתימת חנוכה לחתימת פורים ולכן החתימה המוצעת יכולה להיות שונה.

על הנוסח

חיבר: יואב הכהן

הקדמה

נוסח "על הניסים" זה חובר כדי שייאמר ביום העצמאות וביום ירושלים, בתפילת העמידה ובברכת המזון, במקום שבו נאמר על הניסים לחנוכה ולפורים. נוסחים שונים הוצעו לימים אלו במהלך השנים — מאת הרב פרופ' עזרא ציון מלמד (תש"ט), אבי שמידמן ובן-ציון שפיץ (תשס"ט), ארגון בית הלל, הרב דוד בר-חיים, הרב ישראל אריאל, הרב איתי אליצור, ואחרים — אך לא נתקבלו בציבור הרחב. הנוסח המוצע כאן הולך בדרך שונה מקודמיו: הוא מבקש להיצמד ככל האפשר למבנה, לשפה ולאופי של על הניסים כפי שאנו מכירים אותו מחנוכה ופורים, ולהימנע מפירוט היסטורי שמקבע את הנוסח לאירוע מסוים או לרגע מסוים. להלן הנימוקים לבחירות המרכזיות שעמדו ביסוד הנוסח.

נוסח אחד לשני ימים

נוסחים קיימים הוצעו בנפרד ליום העצמאות וליום ירושלים, כל אחד צמוד לאירוע ההיסטורי שלו. הנוסח המוצע מאחד את שני הימים בנוסח אחד. הדבר אפשרי בזכות ההימנעות מפירוט: הנוסח מתאר את שיבת ציון, את הניצחון על האויבים, ואת השיבה "אל הר קדשך" — תהליך שלם שיום העצמאות ויום ירושלים הם שני פרקים בו. "ימים אלו" בחתימה, ולא "יום זה", משרת את שניהם. ולמעשה, כשם שבחנוכה אין אנו מודים רק על אירוע שקרה במשך שמונה ימים, ואפילו לא רק על המלחמה שארכה מספר שנים, אלא על המדינה החשמונאית שאפשרה חיים יהודיים בארץ ישראל — כך גם בימי ההודאה שנקבעו בה' ובכ"ח באייר אין אנו מודים רק על הניצחון במלחמה, אלא על כל יום ויום של חיים במדינת ישראל המשגשגת ועל כל הניסים שאפשרו את זה עד כה, ויאפשרו את זה ברבות השנים בעזרת ה'.

גוף ראשון

בחנוכה ובפורים הנוסח כולו בגוף שלישי: "עמדת להם בעת צרתם". הניסים אירעו לאבותינו. הנוסח המוצע עובר לגוף ראשון מסעיף נקודת המפנה ואילך: "נתת את תקומתנו, עוררת את רוחנו". אירועים אלו קרו לדור שלנו או לדור הורינו וסבינו. אנחנו עצמנו — או אבותינו הקרובים — הם שעמדו מול האויב, הם ששבו לארץ, הם שבנו את חורבותיה. הפתיחה "לאבותינו ולנו" מסמנת מראש את הכפילות הזו — גם אירוע לאומי-היסטורי, גם חוויה אישית. מי יתן ונהיה ראויים וגם ברבות הדורות יוכלו להמשיך ולומר "לאבותינו ולנו" על הניסים המאפשרים את השגשוג היהודי בארץ ישראל.

נוסח על הניסים לחנוכה ולפורים בנוי לפי שלד קבוע: פתיחה, ציון הזמן, תיאור האיוב וכוונתו, נקודת מפנה שבה הקב"ה עומד לעמו, תיאור ההיפוך, קידוש השם, ומעשה הסיום. שלד זה אינו מקרי — הוא מבטא תפיסה תיאולוגית: צרה, ישועה, הודאה. הנוסח המוצע כאן צמוד לשלד הזה סעיף בסעיף. מי שמכיר את על הניסים של חנוכה ופורים צריך לזהות מיד את המבנה, את הקצב ואת הסגנון. נוסחים אחרים שהוצעו לימים אלו נטו לחרוג מהמבנה — חלקם השמיטו סעיפים (למשל נוסח שמידמן ושפיץ, שאין בו "מסרת גיבורים ביד חלשים" ואין בו "ואחר כך"), חלקם הוסיפו פסקאות שאינן קיימות במקור (כגון נוסח הרב מלמד, שבו שלושה אירועים נפרדים עם "ואתה" משלהם), וחלקם שינו את הסגנון. מפרזה ליטורגית לפיוט או לכרוניקה. ההכרעה כאן הייתה להימנע מכל אלה כדי שהנוסח יישמע כחלק טבעי מהתפילה. הרב איתי אליצור טען שיש לשחרר את עצמנו מהתבנית לגמרי ולכתוב הודאה שתתמקד בגאולה ולא בניחוח במלחמה. הנוסח המוצע כאן מדגיש את תקומת עם ישראל בארצו אך עושה זאת בתוך התבנית המוכרת כדי שייקלט בטבעיות בתפילה.

שפה

כל המילים שאובות מהתנ"ך או מנוסח על הניסים של חנוכה ופורים. נוסח שמיועד להיאמר בתוך שמונה עשרה צריך להישמע כחלק טבעי מהתפילה, ומילים מודרניות עלולות להישמע זרות לתפילה. "על הניסים... בזמן הזה", "כשעמדו... על עמך ישראל", "להשמידם", "ואתה ברחמיך הרבים", "מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים ורשעים ביד צדיקים", "לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה", "ואחר כך באו בניך", "וקבעו... בהלל ובהודאה ונודה לשמך הגדול סלה" — כל אלה מתוך על הניסים של חנוכה ופורים כלשונם, או בהתאמה קלה. שאר המילים מקראיות: "שיבת ציון" מתהלים קכ"ו, א'. "למנוע" — מתהלים פ"ד, י"ב ("לא יִמְנַע טוֹב לְהִלְכִים בְּתַמִּים") המסודר לפני תפילת מנחה בנוסח הספרדי. "לשבת בה לבטח" מויקרא כ"ו, ה'. "תקומתנו" מויקרא כ"ו, ל"ז. "עוררת את רוחנו" מחגי א', י"ד ("וַיַּעַר ה' אֶת רוּחַ זַרְבָבֶל"). "חיזקת את ידינו" מנחמיה ו', ט'. "אמצת את לבנו" — השורש מדברים ל"א, ז' ("חֲזַק וְאַמְץ"). "מרצחים" בבניין פיעל מישעיהו א', כ"א. "מקדשי שמך" — מישעיהו כ"ט, כ"ג ("וְהִקְדִּישׁוּ אֶת שְׁמִי"), ובנוסח על הניסים של חנוכה "שם גדול וקדוש"; קידוש השם כאן במשמעות ההפוכה מחילול השם, במעשה של מסירות נפש בעת מלחמה. "בנו חרבות עולם ושוממות ראשונים הושיבו" מישעיהו ס"א, ד'. "בנחלתך" מתהלים ע"ט ("בָּאוּ גוֹיִם בְּנַחֲלֶתְךָ") ומשמות ט"ו ("בְּהַר נַחֲלֶתְךָ"). "ושבו אל הר קדשך" — "הר קדשי" מישעיהו י"א וממקומות רבים; שבנו אל הר הבית, אך לא למקום המקדש עצמו. מאידך, הנוסח גם נמנע מלהשתמש במילים מהתנ"ך שאינן נהירות לקהל הרחב, כמו "שברו למצוא מנוח" (נוסח הרב אריאל), "אודים מוצלים מאש" (נוסח בית הלל) או "מלכות אלביון" (נוסח פרופ' אביבי). השאיפה היא שכולם יוכלו להבין את הנוסח בנקל ולהרגיש שהוא חלק טבעי מהתפילה.

הימנעות מפירוט היסטורי

בחנוכה ובפורים האויב מזוהה — "מלכות יון הרשעה", "המן הרשע" — אך לא מתוארים קרבות ספציפיים, לא מצוינים תאריכים של מערכות, ולא מוזכר שום פרט צבאי. הנוסח המוצע הולך באותו כיוון: "להשמידם ולמנוע מהם לשוב לארצך ולשבת בה לבטח" — ולא תיאור של אירוע או קרב ספציפי. הסיבה היא כפולה. ראשית, מה שמייחד את על הניסים הוא הקריאה התיאולוגית — "ואתה ברחמיך הרבים" — ולא התייעוד ההיסטורי. שנית, פירוט ספציפי מקבע את הנוסח לרגע אחד. נוסחים שמזכירים "שש שעות" ו"מטוסים" ו"רכב הברזל אשר להם עלה באש ובעשן" (נוסח הרב אריאל), או "ויסגר את שער ארצנו בפני אחינו הנמלטים מחרב אויב" (נוסח הרב מלמד), מתארים אירועים ספציפיים בדיוק רב — אך ב"ה רבו הניסים שמאפשרים לנו לחיות בארצנו ואין ביכולתנו לפרטם אחד אחד, בוודאי לא בתוך קטע קצר כמו על הניסים. בפרספקטיבה היסטורית הפרטים מטושטשים בכוונה כדי להדגיש את התהליך הגדול — כשם שעל הניסים של חנוכה משרת אותנו אלפיים שנה אחרי המכבים, בלי שנצטרך לדעת את שמות הקרבות או את מספר החיילים.

אויב ללא שם

בניגוד לחנוכה ולפורים, שבהם האויב מזוהה בשמו, כאן נכתב "עמים רשעים" בלי לציין אומה ספציפית. לצערנו עמים שונים עמדו עלינו להשמיד אותנו ולמנוע מאיתנו לשוב לארצנו ולשבת בה לבטח — ואין להם מכנה משותף מלבד רשעות. אפילו התיאור "אומות ערב" (שמופיע בנוסח בית הלל, בנוסח בר-חיים ובנוסח הרב אריאל) אינו כולל את כולם (לדוגמה, הבריטיים מוזכרים בנוסח הרב מלמד).

סיום בהודאה, לא בבקשה

כמה נוסחים אחרים שהוצעו לימים אלו מסיימים בתפילת בקשה — "הרחב את גבולות ארצנו" (הרב מלמד), "כך עשה עמנו בעת הזאת" (הרב בר-חיים), "למדנו לבחור בחיים ובטוב" (הרב אריאל). הנוסח המוצע מסיים בהודאה בלבד, כמו חנוכה: "וקבעו ימים אלו בהלל ובהודאה ונודה לשמך הגדול סלה". על הניסים היא תפילת הודאה — מקומה בברכת מודים בתפילת העמידה ובברכת ההודאה שבברכת המזון. הוספת בקשה משנה את אופיו של הנוסח ומערבבת בין שני סוגים שונים של תפילה. סיבה נוספת להימנע מבקשה לגאולה שלמה כפי שהוצע בכמה נוסחים (נוסח הרב מלמד, נוסח עמוס חכם, נוסח פרופ' אביבי), היא שבקשה כזאת מופיעה בתפילה בברכה הקודמת: "והשב העבודה לדביר ביתך... ותקיינה עינינו בשוכר לציון ברחמים" ואין צורך לחזור עליה בברכת מודים שבאה מיד לאחריה.

נספח — נוסחים אחרים לעיון

נוסח 1 — הרב פרופ' עזרא ציון מלמד (תש"ט, 1949)

ליום העצמאות

על הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל הנפלאות ועל הנחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. אתה האל עוררת את לב אבותינו לשוב להר נתלתה, לשבת בה ולקומם את הריסותיה ולעבד את אדמתה. ובעמד עלינו שלטון רשע ויסקר את שערי ארצנו בפני אחינו הנמלטים מתרב אויב אכזרי וישיבם באנחות לאי היסוד והחופים נדחים, אתה בעזר מגרת את פסאוי ומשחרר את הארץ מידו. וקום עלינו אויבים מבית ויתנפלו לנו להשמידנו, אתה בגבורתך הפלת עליהם אימתה ופחד ויעזבו את כל אשר להם וינסו בכהלה ובחפזון אל מחוץ לגבולות ארצנו. ובבוא עלינו שבועה גוים לכבש את ארצנו וישומנו למס עובד, אתה ברחמיך עמדת לימין צבא ההגנה לישראל ומסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים ורשעים ביד צדיקים, ובזרועך הטויה עזרת לבחורי ישראל להרחיב את גבולות מושבותינו ולהעלות את אחינו ממחנות הסגר. על הכל אנחנו מודים לך, ה' אלקינו, בכפיפת ראש, וביום זה, יום חגנו ושמחתנו, אנחנו פורשים את פנינו ומתחננים על אחינו הפזורים, ואומרים: אָנָּה, אֲבִינוּ רֹעֵנו, קַבֵּץ בְּמַהְרָה לְגִנְהָ קִדְשְׁךָ וְהַשְׁפֵּן אוֹתָם בּוֹ בְּשֵׁלוֹם וְשָׁלוֹה וּבְהַשְׁקֵט וּבְטָח. הרחב נא את גבולות ארצנו פאשר הבטחת לאבותינו לתת לזרעם מנהר פרת ועד נחל מצרים. בנה נא את עיר קדשך ירושלים בירת ישראל ובה תכונן את בית מקדשך פימי שלמה. וכאשר זכיתנו לראות את ראשית גאלתנו ופדות נפשנו — כן תחזינו ותחזיקנה עינינו בגאלת ישראל השלמה, וחדש ימינו כקדם, אמן!

נוסח 2 — ד"ר מנחם עמנואל הרטום (תשכ"ו, 1966)

ליום העצמאות

על הנסים ועל הגבורות ועל הפרקן [במהדורה השנייה: 'ועל התשועות ועל הנפלאות'] ועל הפדות שעשית עמנו. כשנתת בלב מלכי אמות העולם ושריהן להחליט על הקמת מדינת ישראל, והפחת בלב ראשי [במהדורה השנייה: 'אנשי'] עמך רוח גבורה ותושיה ותמכת בידם להקים את מדינתנו, וחזקת את ידי בניך על בני אדום ושמעאל שעמדו עלינו להחזירנו תחת שעבודם, ולגזול ממנו את פרי עמלנו, ולגרשנו מארצנו. ואתה ברחמיך הרבים הפרת את עצת אויבינו וקלקלת את מחשבתם, מסרת חמושים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, קימת בנו את דברי תורתך: 'ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רכבה ירדפו', והסירות [במהדורה השנייה נוסף: 'את'] חרפת השעבוד מבני עמך היושבים בארץ הקדש. וכשם שעשית עמנו גם, כן עשה עמנו ה' אלהינו פלא ונסים בעת הזאת ובעתיד, ונודה לשמך הגדול סלה.

נוסח 3 — הרב ד"ר ישראל ויינשטוק (תשל"ב, 1972)

ליום העצמאות

בימי האימה הנשקתה, פשידתה השואה על בית יעקב, ובקמת הצר הצורך הקרבו והשמדו כל קהלות אירופה באש ובהרג ובאבדון, ורחפה כליה על כל בני בריתה – גברו רחמיך על פליטת צאנז והצמחת קרן ישועה לעמך ולארצך. ובשנת תש"ח חשפת זרוע עזך והוצאתנו מאפלה לאורה ומשעבוד לחרות ועצמאות, והנחלתנו היום הזה, יום תקומת ישראל, יום תחלה לקץ גלותנו ולקבוץ נדחינו, ושיבת שלטון ישראל לארץ קדשנו. פו ה' אלהינו, צורנו וגואלנו, משוב ותקרב את קץ הישועה, ונראה בגאלת כל פזורי עמך ובבגנו שממות ארצה ועירך והיכלך, ונודה לך על ישועתנו ועל פדות נפשונו.

נוסח 4 — סידור "גואל ישראל", הרב יעקב אריאל (תשנ"ח, 1998)

ליום העצמאות

על הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל הנחמות ועל המלחמות שעשית לנו בזמן הזה. כשעמדו צבאות ערב על עמך ישראל, ובקשו להשמיד להרג ולאבד את יושבי ארצה, מנער ועד זקן טף ונשים, ובהם עם שרידי תרב אשר נצלו מתפת האש של שונאיה, אהד מעיר ושנים ממשפחה, ושברו למצא מנוח לכף רגלם בארצה אשר הבטחת להם. ואתה ברחמיך הרבים עמדת לנו בעת צרתנו, הפרת את עצתם וקלקלת את מחשבתם, זקפת קומתנו וקומת את חרותנו, רבת את ריבנו, דנת את דיננו, נקמת את נקמתנו, מסרת רבים ביד מעטים, טמאים ביד קדושים, ועשית לה שם גדול וקדוש בעולמך, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקו כהיום הזה, הדברת עמים תחתנו ולאמים תחת רגלנו, ונתת לנו את נחלתנו, ארץ כנען לגבולותיה, והחזרתנו את מקום מקדש היכלך. פו עשה עמנו נס ופלא לטובה, הפר עצת אויבינו, ודשנו בנאות ארצה, ונפוצותינו מארבע פנפות הארץ תקבץ, ונשמח בבנין עירך ובתקון היכלך ובצמיחת קרן לדוד עבדך במהרה בימינו, ונודה לשמך הגדול.

נוסח 5 — "סידור המקדש", הרב ישראל אריאל (תשנ"ט, 1999)

ליום העצמאות

על הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל הנפלאות ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. כשעמדו צבאות ערב על עמך ישראל, ובקשו להשמיד להרג ולאבד את יושבי ארצה, מנער ועד זקן טף ונשים, ובהם עם שרידי תרב אשר נצלו מתפת האש של שונאיה, אהד מעיר ושנים ממשפחה, ושברו למצא מנוח לכף רגלם בארצה אשר נשבעת לאברהם יצחק ויעקב. ואתה ברחמיך הרבים עמדת לישראל בעת צרתם, הפרת את עצת אויבינו וקלקלת את מחשבתם, זקפת קומתנו וקומת את חרותנו, רבת את ריבנו, דנת את דיננו, נקמת את נקמתנו, מסרת רבים ביד מעטים, וטמאים ביד קדושים, זקפת את קומתנו, שברת על הגוים מעל צנארנו ותולך אותנו קוממיות בארצנו, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה כהיום הזה, הדברת עמים תחתנו ולאמים תחת רגלנו, ונתת לנו אהזת נחלה רחבת ידים בארץ אבותינו. פו עשה עמנו נס ופלא לטובה, ונפוצותינו מארבע פנפות הארץ, ונפנו לרשות את הארץ הטובה במלא רחב גבולותיה פאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש, ונודה לשמך הגדול.

נוסח 6 — שלמה רוזנר (תשס"ו, 2006)

בחדש איר של שנת התש"ח, חמשים שנה לאחר יסודה של התנועה הציונית, בשנה השלישית לארגון האמות המאחדות, שלוש שנים לאחר חרבן יהדות אירופה [רצח ששת המיליונים באירופה?] בידי הצורר הנאצי וסיעתו שונאי היהודים, הקים העם היהודי בארץ ישראל את מדינתו, היא מדינת ישראל. במלחמה הקים אותה. יושבי הארץ הערבים בקשו למנוע בכח את הקמתה, לסכל את הקלטת האמות המאחדות ואת רצונו של העם היהודי לכונו בארץ ריבונית יהודית. הישוב היהודי הקטן בערים, במושבות ובקבוצים, נציגו ושלוחו של עם ישראל לדורותיו ובכל תפוצותיו, נאבק בקמים עליו, המקומיים וצבאות של שבע מדינות שבאו לעזרתם. ברחמי הרבים נתת בידו, אלהינו ואלהי אבותינו, את הנצחון על כל קמיו, סיעת לו לקבץ יהודים מגלותם, לשקם פליטים משברם ולישכם במולדתם. צידת אותן בתבונת פנים ונטעת בתוכן חכמת לב, שבהם השפיל לבנות את מדינתו איתנה, יציבה, מקלט ומגן לכל יהודי באשר הוא [מקלט בטוח לעם היהודי?]. חברה מכבדת במשפחת העמים. לשמה הגדול אנו מודים, ולחדוש ימינו בקדם אנו מצפים, לימים שבהם "תמלא הארץ דעה את ה' פמים לים מכסים".

נוסח 7 — אבי שמידמן וכן ציון שפיץ (תשס"ט, 2009)

ליום העצמאות

על הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל המשועות ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי קבוץ שרידי ישראל מארצות חוץ וצלמות לחמדת נחלתם, קמו חלוצי אמה, הרימו נס וחרבו מגלה, ותבעו את זכות העם לעמד ברשות עצמו, כממלכה יהודית בארץ מולדתו. בתפנים ובמחולות רקדו בחוצות, טף ונשים, זקנים ונערים, בקולות שמחה ובצחלה. באותה שעה תקפום בני עולה, להכחיד מן הארץ שם ושאריה, ולים לזרק כל שומרי אמוניה. ואתה לישע עמה מהרת, ידי מגניהם חזקת, וכלי אויביהם נפצת. תקומת פאר עשית ומדינת הדר הקמת, ראשית שאיפת דורותיך, מחסה ומעוז לכל שבות עמך.

נוסח 8 — הרב דוד בר-חיים (תש"ע, 2010)

ליום העצמאות (חיבר גם נוסח נפרד ליום ירושלים)

על הנסים, הגבורות, המשועות, המלחמות והפדות שעשית עמנו ועם אבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי תקומתנו, בקום עלינו בני ערב, להשמיד להרג ולאבד את העלים משבי הגולה אל ארץ חמדה, אמרו: 'לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד'. ואתה ברחמי הרבים עמדת לנו בעת צרתנו, רבת את ריבנו, דנת את דינו, נקמת את נקמתנו, מסרת רבים ביד מעטים ורשעים ביד צדיקים, 'המה פרעו ונפלו ונאחזנו קמנו ונתעודד'. לה עשית שם גדול בעולם ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה, ובחדש השני בחמשה לחדש, פרקנו עול גוים מעל צנארנו. כשם שעשית לנו תשועה בימים ההם כך עשה עמנו בעת הזאת, ונודה לשמה לנצח.

נוסח 8 — הרב דוד בר-חיים (תש"ע, 2010)

ליום ירושלים

על הנסים, הגבורות, התשועות, המלקמות והפדות שפעשית עמנו ועם אבותינו בימים ההם בזמן הזה. בשנת עשרים לתקומתנו, בקום עלינו בני ערב. אמרו: לכו ונכחידם מגוי, ולא יזכר שם ישראל עוד. ואתה, ברחמיך הרבים, עמדת לנו בעת צרתנו; רבת את ריבנו, דנת את דיגנו, נקמת את נקמתנו. מסרת רבים ביד מעטים, ורשעים ביד צדיקים. המה פרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד. באו צבאותיך אל חבלי ארץ נחלה אשר נשבעת לאברהם ליצחק וליעקב לתת לנו. לה עשית שם גדול בעולם, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה. ובחדש השני בשמונה ועשרים בו, עמדות היו רגלינו בשעריך ורושלים. כשם שפעשית לנו תשועה בימים ההם, כך עשה עמנו בעת הזאת, ונודה לשמך לגנצח.

נוסח 9 — עמוס חכם (תשע"ב, 2012)

ליום העצמאות

על הנסים ועל הפורקן ועל הגבורות ועל המלקמות ועל התשועות ועל הנפלאות שפעשית לעמך בימים ההם בזמן הזה. בימים אשר שארית פלישת ישראל, עם שרידי חרב הצר והאיב, מצא מנוח בארץ אשר נשבעת לאבותינו לתת לנו, ונוספו על בני ישראל היושבים שם מלפנים, יחד בלם בקשו לפרוק מעליהם עול מלכות זדון השולטת בארץ וליסד את מדינת ישראל. אז נועצו יחד בני ישמעאל יושבי הארץ והארצות אשר מסביב לה, ואמרו קומו ונקומה למלקמה ונכחיד את ישראל ואת מדינתו ולא יזכר שם ישראל עוד. ואתה ברחמיך הרבים הפרת את עצתם וקלקלת את מחשבתם, ועמדת לבניך בעת צרתם ונתת לבניך עצה וגבורה למלקמה באויביהם, ונצחום והכו בהם מכה גדולה וגרשום מגבול ישראל. ועשית לעמך תשועה גדולה, לה עשית שם גדול וקדוש בעולמך. על כן קמו וקבלו עליהם בני ישראל לעשות את יום חמשה לחודש השני, הוא חודש איר, ליום שמחה והלל והודיה. וכשם שפעשית עמנו את התשועה הזאת כן תוסיף להושיענו ותגאלנו גאולה שלמה, ונודה לשמך הגדול סלה.

נוסח 10 — הרב איתי אליצור (תשע"ה, 2015)

ליום העצמאות

על הנסים ועל הפרקן ועל הפדות ועל ההצלה ועל הגאולה ועל השבות שפעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בהיותנו בעוונותינו זריים בעמים ומפזרים בארצות, למשסה לבז לחרב ולהרג, ואתה ברחמיך הרבים קבצתנו מן העמים ואספתנו מן הארצות ונתת לנו את אדמתנו, שבת את שבותנו ורחמתנו (נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעזה אל נוה קדשך). קבצת את נדחינו מקצה השמים והבאתנו אל הארץ אשר נשבעת לאבותינו, ועשית אותנו לגוי אחד בארץ בהרי ישראל ברחמיך ובחסדיך. גאלת אותנו ואת נחלתך מתחת יד זרים אשר משלו בנו, וקדשתנו לה לבלתי משל בנו עוד זרים. זכרת את בריתך יעקוב ואת בריתך יצחק ואף את בריתך אברהם וזכרת את הארץ. שבת את שבות עמך ואת שבות ארצך, והצלתנו מן הגוים אשר בקשו להשמידנו ולאבדנו, ונודה ונהלל לשמך הגדול.

נוסח 11 — ארגון "בית הלל" (תשע"ח, 2018)

ליום העצמאות

על הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות שעשייתם לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי קבוץ גלויות וראשית תקומת העם, כשעמדו אמות ערב על עמך ישראל להרגם ולאבדם מארצך, ובתוכם שרידי תרב, אידים מצלים מאש. ואתה ברחמיך הרבים חזקת את ידם ועוררת את גבורתם, יצאת בקרבם ולחמת את מלחמתם, נתת איביהם נגפים לפנייהם, וגאלתם מיד חזק מהם. אז נאספו בניד והקימו את מדינת ישראל בארצך, ובנו בתים ונטעו כרמים והגדילו תורתך, ולשבו לבטח כדברך, וקבעו יום עצמאות זה להודות ולהלל על הגאולה ועל התקומה.

נוסח 12 — פרופ' אהוד אביבי (תש"ף, 2020)

ליום העצמאות וליום ירושלים

על הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל הנפלאות ועל הנחמות שעשייתם לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי התש"ח, בירושלים עיר קדשנו ובבגנותיה ברחבי הארץ, ארץ הצבי, כשעמדו עלינו לכלותנו מלכיות ערב הרשעות, בראשות מלכות אלביון [=בריטניה] הבוגדנית, חשפת ועמדת לעזרתנו בחמשה לחדש אדר, והבאת על אויבינו הנגף והמפלה, והפרת את עצתם הרעה להשמיד להרוג ולאבד את בני צאן מרעייתך, קושישים וטף, בחורים ובתולות, לוחמים ולוחמות. לוחמי ההגנה, האצ"ל, הלח"י והפלמ"ח, ואחיהותם בתור צבא ההגנה לישראל. הפגת את עצמת הערבים והפלת רפיון לכתם ולרוחם, ורדפו חמשה מבניד מאה, ומאה רבבת אויבים ירדפו. באו בניד וטהרו את הארץ וקבעו חג עצמאות להודות, להלל, לשבח, לפאר, לרומם, להדר ולנצח את שמך הגדול, ועשיית עמנו נסים ונפלאות לעיני כל. וזכרת בשנת התשכ"ז את ירושלים עיר הר קדשנו, לשחררה מעל צר ולהשיב את הר הבית לידינו, ונזכה לראות גם בבנין בית מקדשנו על מכונו, בבקשה, בימינו. אודה ה' בקול תודה, בסוד וישרים ועדה.

נוסח 13 — ד"ר יואב הכהן (תשפ"ו, 2026)

ליום העצמאות ויום ירושלים

על הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות שעשייתם לאבותינו ולנו בימים ההם בזמן הזה. בימי שיבת ציון, כשעמדו עמים רשעים על עמך ישראל, להשמידם ולמנע מהם לשוב לארצך ולשבת בה לבטח. ואתה ברחמיך הרבים נתת את תקומתנו, עוררת את רוחנו, חזקת את ידינו, אמצת את לבנו, מסרת גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, ורשעים ביד צדיקים, ומרצחים ביד מקדשי שמך. לה עשית שם גדול וקדוש בעולמך, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה. ואחר כך באו בניד בנתלתך, בנו חרבות עולם ושקמות ראשונים הושיבו, ושבו אל הר קדשך, וקבעו ימים אלו בהלל ובהודאה ונודה לשמך הגדול סלה.

מקורות הנוסחים

1. הרב פרופ' עזרא ציון מלמד - ספרו "פרקי מנהג והלכה" (תשט"ו).
2. ד"ר מנחם עמנואל הרטום - מחזור מנהג איטליאנו, רומא תש"ן, עמ' 136-137.
3. הרב ד"ר ישראל ויינשטוק - חוברת קק"ל (תשל"ב).
4. סידור "גואל ישראל" - הרב יעקב אריאל (תשנ"ח).
5. "סידור המקדש", הרב ישראל אריאל (תשנ"ט).
6. שלמה רוזנר - גליון "דעות" 26, נאמני תורה ועבודה (<https://toravoda.org.il>) כתבה/על-הניסים-ביום-העצמאות-שלמה-רוזנר/).
7. אבי שמידמן וכן ציון שפיץ - <https://alhanisim.blogspot.com/2009/04/blog-post.html>
8. הרב דוד בר-חיים (ליום העצמאות וליום ירושלים) - אתר מכון שילה (<http://he.machonshilo.org/index.php/list>) - <http://he.machonshilo.org/index.php/list> (articles/36-minhag-eretz/380-yom-tqumath-yisrael-beth-hawaadh).
9. עמוס חכם - מעמוד האינטרנט של בנו נח חכם, האוניברסיטה העברית (<https://pluto.huji.ac.il>) ~noahh/על20%הניסים20%ליום20%העצמאות.pdf).
10. הרב איתי אליצור - אתרו האישי (<https://sites.google.com/site/itayelizur1>) מאמרים-בתורה-שבעפ-והלכה/על-הניסים-ליום-העצמאות).
11. ארגון "בית הלל" - אתר בית הלל (<https://beithillel.org.il/post-56>).
12. פרופ' אהוד אביבי - אתר ערוץ 7, כ"ד באייר תש"ף (<https://www.inn.co.il/news/437589>).
13. ד"ר יואב הכהן - הנוסח המוצע במסמך זה (תשפ"ו).

לקריאה נוספת

- ד"ר איילת לזרובסקי, "תפילת 'על הניסים' ליום העצמאות", אתר הפיוט והתפילה, הספרייה הלאומית (<https://www.nli.org.il/he/discover/music/jewish-music/piyut/articles/in-depth-look/prayers/tfilat-al-hanisim-leyom-haatzmaut>).
- אתר גילוי דעת, "על הניסים ליום העצמאות" (<https://www.giluydaat.co.il>) על-הניסים-ליום-העצמאות/).